

Aleksander Matejko

Badania socjologiczne spółdzielni pracy

Przegląd Socjologiczny / Sociological Review 15/1, 141-142

1961

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

uczeln. Wreszcie placówki grupy trzeciej charakteryzuje największa rozpiętość naukowego poziomu i możliwości. W wielu przypadkach dysponują one sporymi sumami na prace zlecone. Działalność swą opierają wówczas na angażowaniu do prac współpracowników innych placówek naukowych. Studia przez nie prowadzone są w większości swej krótkofalowe, trwają od półtora do pół roku.

Jak z powyższego wynika, zebrana dokumentacja ukazała szereg zjawisk z zakresu organizacji i stanu badań, które są ważne dla planowania i koordynacji, czym właśnie ma się zajmować Komitet. Uzyskaliśmy informacje co do ilości badań rozpoczętych w ciągu ostatnich trzech lat. Dla inicjatorów ankiety stanowiło niespodziankę, że ilość ta jest tak duża. Wyszedł także na jaw fakt, że obsada naukowa niektórych badań, a nawet placówek badawczych, jest słaba. Na analizę zasługuje także sprawa prac zleconych, przy pomocy których prowadzi się wiele prac badawczych, oraz fakty „kaperowania” młodszych pracowników naukowych przez różne instytucje, przy braku współpracy między wieloma placówkami, które prowadzą badania na podobne tematy.

Prowadzona przez Komitet akcja dokumentacji badań naukowych będzie kontynuowana.

A. Wallis

BADANIA SOCJOLOGICZNE SPÓŁDZIELNI PRACY

W 1959 roku powstała możliwość przeprowadzenia na terenie spółdzielni pracy badań socjologicznych, opartych finansowo na subwencji Centralnego Związku Spółdzielczości Pracy. Dla dokonania tych badań powołano przy Polskim Towarzystwie Socjologicznym Pracownię Samorządu Pracy, która podjęła swą działalność od połowy 1959 r.

Głównym tematem dokonanych dotąd prac badawczych był układ stosunków międzyludzkich panujących w spółdzielniach, ze szczególnym uwzględnieniem roli kierownictwa spółdzielni. Poza tym interesowano się również problemem pracy zespołowej oraz rozwarstwieniem społeczno-zawodowym społeczności członkowskiej. Badania miały charakter sondażu opartego na wywiadach i obserwacjach, a przeprowadzonego w wybranych spółdzielniach kilku branż. Do połowy 1960 r. wykonano następujące opracowania uzyskanych wyników badawczych: 1. J. Filipek, *Rola społeczna kierownictwa w spółdzielniach pracy*, Kraków 1960, ss. 182, maszynopis; są to wyniki badań dokonanych w spółdzielniach krakowskich, warszawskich i częstochowskich w oparciu o specjalny kwestionariusz poświęcony różnym aspektom roli personelu kierowniczego w społeczności spółdzielczej. 2. M. Zarzycki, *Rozwarstwienie społeczno-zawodowe społeczności członkowskiej spółdzielni pracy*, Warszawa 1959, ss. 31, maszynopis; wyniki wywiadów i obserwacji jednej z warszawskich spółdzielni branży chemicznej. 3. A. Dwornicka, *Zbiorowość członkowska w spółdzielni pracy*, Warszawa 1960, ss. 50, maszynopis; monograficzny opis stosunków międzyludzkich panujących w dwóch wybranych spółdzielniach warszawskich. 4. A. Cepiel, *Socjologiczne aspekty zespołów kompleksowych SPB*, Warszawa 1960, ss. 21, maszynopis; wyniki obserwacji kilku samodzielnych brygad budowlanych w przedsiębiorstwie spółdzielczym.

Wykonane badania rzucają interesujące światło na szereg spraw o znaczeniu zarówno teoretycznym, jak i praktycznym. Tak np. wyraźnie zarysowuje się dwoistość roli kierownika spółdzielni, będącego z jednej strony opiekunem społeczności członkowskiej, przez nią wybranym, z drugiej zaś strony zarządcą przedsiębiorstwa spółdzielczego, odpowiedzialnym służbowo wobec władz nadrzędnych. Jak wyraźnie wynika z badań, te dwa obowiązki nie zawsze są możliwe do pogodzenia. Innym stwierdzonym w badaniach rysem spółdzielni jest bierność mas członków oraz powstawanie klik twardo trzymających władzę w swych rękach. Istotnym środkiem ożywienia samorządu spółdzielczego mogłoby być niewątpliwie tworzenie samodzielnych zespołów roboczych, które realizowałyby założenia samorządu na swych konkretnych odcinkach pracy zawodowej.

Poza wymienionymi wyżej pracami badawczymi Pracownia Samorządu Pracy PTS wykonała parę innych opracowań. Tak więc na podstawie źródeł francuskich Z. Sanecka przedstawiła metody

stosowane przez grupę paryskich socjologów i działaczy spółdzielczych przy sporządzaniu monografii spółdzielni (*Analiza socjologiczna spółdzielni pracy w okręgu paryskim*, Warszawa 1960, ss. 74, maszynopis). A. Matejko opracował wstępnie koncepcję wymienionych wyżej samodzielnych zespołów roboczych, podejmujących się wykonania określonych robót na zasadzie samorządu (*Zasady i warunki współdziałania pracowników w zespole roboczym*, Warszawa 1960, ss. 45, maszynopis). Wreszcie R. Chorąży zestawiał na podstawie materiałów zagranicznych rozmaite formy oraz metody quasi-samorządu pracowniczego stosowanego w przedsiębiorstwach kapitalistycznych (*Z zagadnień samorządu pracy w przemyśle krajów kapitalistycznych*, Warszawa 1960, ss. 100, maszynopis).

Prace badawcze Pracowni były przedmiotem dyskusji na jednym z zebrań Polskiego Towarzystwa Socjologicznego, odbytym wiosną 1960 r. przy współudziale przedstawicieli Centralnego Związku Spółdzielczości Pracy. Wymienione wyżej gotowe opracowania są dostępne osobom zainteresowanym w bibliotece Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Warszawskiego.

A. Matejko

BADANIA PRZYCZYŃ WYPADKOWOŚCI W BUDOWNICTWIE

Pracownia Ochrony Pracy IOMB w Warszawie od lipca 1960 r. przystąpiła do kompleksowych badań nad przyczynami wypadkowości przy pracy w budownictwie. Program koncentruje się wokół problemu stałej i okresowej wzmoczonej skłonności do ulegania wypadkom, wokół atmosfery środowiska pracy, roli stosunków międzyludzkich oraz kształtujących się na ich tle grup nieformalnych. Badaniami zostały także objęte warunki bytu i sytuacje społeczne towarzyszące wypadkowości. Dąży się do oceny, czy i jakie występują związki między nasileniem wypadkowości przy pracy a występowaniem innych czynników dezorganizacji społecznej, kształtowaniem się specyficznej postawy lekceważenia przepisów oraz obowiązków służbowych i rodzinnych. Przewadzone badania zmierzają do oceny skuteczności systemu i norm prawno-organizacyjnych dotyczących ochrony pracy w budownictwie oraz istniejących zasad klasyfikacji bezpośrednich i pośrednich przyczyn wypadków przy pracy. Temat opracowuje mgr T. Grzeszczyk przy współpracy szeregu naukowo-badawczych placówek medycznych, psychologicznych i socjologicznych. Opublikowanie wyników pierwszego etapu badań planuje się w połowie 1962 r.

T. Grzeszczyk

DWA NOWE CZASOPISMA SOCJOLOGICZNE

1. *Studia Socjologiczne*. Uchwałą Prezydium Polskiej Akademii Nauk powołany został do życia kwartalnik „*Studia Socjologiczne*”. Pismo to jest organem Instytutu Filozofii i Socjologii PAN. Wychodzi od 1961 roku. Adres redakcji: Warszawa, Pałac Kultury i Nauki, Instytut Filozofii i Socjologii.

Głównym zadaniem nowego pisma jest dostarczenie licznym ośrodkom prowadzącym w kraju badania socjologiczne forum dla wymiany informacji o rezultatach badań i dyskusji nad problemami ogólnoteoretycznymi i metodologicznymi, ważnymi dla warsztatu badawczego socjologa. W celu realizacji tego zadania Komitet Redakcyjny nawiązał kontakt z wszystkimi ośrodkami badań społecznych w Polsce. Obok rozpraw z zakresu teorii i metodologii socjologii oraz sprawozdań z badań empirycznych czasopismo zawiera również stały dział, informujący w sposób możliwie wszechstronny o całokształcie życia naukowego polskiej socjologii (plany naukowo-badawcze, dydaktyczne, popularyzacyjne poszczególnych ośrodków, podjęte próby badań, obrony prac doktorskich i habilitacyjnych, ciekawe dyskusje naukowe, itp.).

Redaktorem naczelnym pisma jest doc. dr Zygmunt Bauman; w skład Komitetu Redakcyjnego wchodzi: dr Bogusław Gałęski (Instytut Ekonomiki Rolnej), doc. dr Zygmunt Gostkowski